

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัย เรื่อง พลวัตและผลกระทบจากการพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมของ ลำพูนในห้วง 3 ทศวรรษในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และพลวัตของการเปลี่ยนแปลงในชุมชนบริเวณนิคมฯ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในพื้นที่ หมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดลำพูน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเนื่องจากการจัดตั้งนิคมฯ ขึ้น ในชุมชน เพื่อกระจายอุตสาหกรรมและรายได้สู่ชนบทตามนโยบายของรัฐ

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยตนเองในเวลา 8 เดือน โดยข้อมูลได้มาจากการ สัมภาษณ์ การสังเกต วิธีการบันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึกเอง กลุ่มบุคคลที่ให้ข้อมูลหลักแบ่ง ออกเป็น 3 กลุ่มอายุ ได้แก่ กลุ่มผู้อาวุโส กลุ่มผู้ใหญ่ และกลุ่มวัยรุ่น ในที่นี้หมายรวมถึงพนักงาน หรือแรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน จากนั้นก็ได้แบ่งเป็นตามกาลเวลา คือ กลุ่มในอดีต หรือผู้เฒ่าผู้แก่ กลุ่มในปัจจุบัน กลุ่มเหล่านี้มีทั้งกลุ่มทางการและกลุ่มอย่างไม่เป็น ทางการ

นอกจากวิธีการดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยต่างๆ แนวคิดทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษา และการพูดคุยสอบถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนภายนอก หมู่บ้านที่มีความเกี่ยวข้องรู้จักกับชุมชนบริเวณนิคมฯ เช่น พัฒนาการ นักพัฒนาที่เคยทำงานกับ ชุมชนบริเวณนิคมฯ นักวิจัยที่เคยลงพื้นที่ชุมชนบริเวณนิคมฯ ฯลฯ ตลอดจนจนถึงงานเขียนที่สำคัญๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลวัตและการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ปี 2526 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนามเพื่อเป็นแนวทาง ในการตั้งคำถามและหาประเด็นที่จะสังเกตเพื่อหาข้อสรุป ซึ่งช่วงแรกจะมีความไม่แน่นอน ข้อความ หรือข้อมูลมีความหลากหลาย ทั้งผิดและถูก ต่อมาก็ค่อยๆ ลงตัวจึงสรุปภาพรวมสุดท้ายโดยการ บรรยายและอธิบาย เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ตามวัตถุประสงค์ และสิ่งที่ค้นพบต่างๆ ในการ วิจัยจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยเรื่อง พลวัตและผลกระทบจากการ พัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมของลำพูน ในช่วงปี พ.ศ. 2526 - 2553 โดยแบ่งออกเป็นยุคๆ ดังต่อไปนี้

5.1 ยุคแรก หรือ ยุคเกษตรกรรม (ตั้งแต่อดีต-พ.ศ. 2509)

ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา ความเป็นสังคม หรือการก่อตัวของชุมชนในเขตที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา นั้น มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในหลายๆ ครอบครัวยุคที่เป็นเครือญาติ และไม่เป็นเครือญาติมารวมตัวกัน มีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยไม่ได้เรียกร้องผลตอบแทนใดๆ

ด้านการผลิต “ที่ดิน” ยังถือเป็นปัจจัยหลักของชุมชนในอดีต และวิธีการผลิตยังเป็นแบบการผลิตเพื่อยังชีพ ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในเรื่องการถือปัจจัยทางการผลิต คือ จำนวนการถือครองที่ดินระหว่างชาวบ้าน แต่ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อความแตกต่างกันในฐานะทางเศรษฐกิจ และทางสังคมระหว่างชาวบ้านในการแบ่งเป็นชนชั้นตามระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินภายในชุมชน เนื่องจากสมัยก่อนนั้นยังไม่มีหน่วยงานของรัฐที่เข้ามาสนับสนุนวิธีการเพิ่มพลังการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตดี ๆ สภาพแวดล้อมในชุมชนก็ไม่ได้เอื้ออำนวยต่อการผลิตทางการเกษตร การมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนภายนอกก็ยังมีน้อย วิธีการผลิตในยุคนี้ชาวบ้านก็ทำนาหาเลี้ยงชีพพออยู่พอกินเรื่อยๆ อย่างเรียบง่ายมาก

ด้านกระบวนการผลิตต้องใช้แรงงานคนเป็นสำคัญ ซึ่งก่อให้เกิดการรวมตัวในการทำงานเป็นกลุ่มทำนา สมาชิกกลุ่มก็เป็นชาวบ้านทุกคน ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทำนา คือ ครอบครัวยุคที่มีที่นา ครอบครัวยุคที่มีที่นาและเช่านาทำ และครอบครัวยุคที่ไม่มีที่นาและเช่านาทำ มีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือแลกเปลี่ยนแรงงานกัน ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบ ทุกคนให้เกียรติซึ่งกันและกัน

การที่ชุมชนมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นหลัก การผลักดันจากชุมชนภายนอกที่จะนำการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ชุมชน เช่น การขยายบทบาทของรัฐในรูปแบบ โครงการพัฒนาต่างๆ การแทรกเข้ามาของอิทธิพลภายนอกเชิงธุรกิจยังมีน้อย ชาวบ้านทุกคนจึงมีสภาพการทำงานเหมือนกัน คือ การทำอาชีพทางการเกษตรเพื่อยังชีพ และดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ รับรู้เรื่องต่างๆ พร้อมกันและเหมือนกัน สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลให้ชุมชนเป็นการรวมตัวของคนที่มีความสามารถทางเศรษฐกิจใกล้เคียงกัน และไม่มีใครครอบครองอำนาจทางการเมืองอย่างเด็ดขาด เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการยกฐานะของตนให้มั่นคง ชาวบ้านจึงนึกถึงประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีการพึ่งพาช่วยเหลือเกี่ยวข้องในทุกๆ ด้าน และมีการจัดสรรแลกเปลี่ยนผลประโยชน์อย่างทั่วถึงและสมดุลกัน อุดมการณ์เหล่านี้เป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ทางสังคม และได้ซึมเข้าไปในวิถีชีวิตของชาวบ้านนานแล้วเพื่อความอยู่รอดของทุกคนในชุมชน ซึ่งเป็นไปตามสังคมนิยมเกษตรในอดีต

ในยุคแรกๆ นี้เป็นการรวมตัวของกลุ่มคนในลักษณะที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความเป็นอยู่ ความคิดคล้ายๆ กัน และความสำนึกในฐานะเป็นคนในชุมชน และในช่วงแรกนี้เองผู้วิจัยยังได้ค้นคว้าจากเอกสาร และ งานเขียนต่างๆ พบการเกิดขึ้นของชุมชนและการรวมตัวทางสังคมนั้น

ไม่มีการแบ่งเป็นกลุ่มตามแนวคิดมาร์กซ์ ที่ใช้การถือปัจจัยการผลิตในการแบ่งเป็นชนชั้น หรือการจัดระเบียบชนชั้นทางสังคมตามแนวคิดของไพทอริส เครือแก้ว ที่นำเรื่องตระกูล ความสำเร็จในวงราชการ อำนาจทางเศรษฐกิจ และการเมือง ความมั่งคั่งในเงินทอง การศึกษาและชนิคมของอาชีพ และแนวคิดของ ม.ร.ว.อศิน รพีพัฒน์ ที่ถือเรื่องอำนาจทางเศรษฐกิจ และทางการเมืองเป็นปัจจัยการแบ่งคนเป็นชนชั้น กล่าวคือ คนในชุมชนมีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านต่างๆ ภายใต้อาณาจักรชาติที่มีความไม่แน่นอนในการดำรงชีพ ทุกคนมีความโอบอ้อมอารีและความเอื้ออาทรต่อกัน ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนยุคนี้จึงเป็นการรวมตัวของคนในชุมชนในแนวนอนที่มีฐานมาจากคนพวกเดียวกันทางเครือญาติและเพื่อนบ้าน มีผลประโยชน์และอุดมคติร่วมกัน

5.2 ยุคแห่งการพัฒนา ก้าวหน้า และชายที่ดิน (พ.ศ. 2510-พ.ศ. 2525)

ในยุคนี้โครงสร้างพื้นฐานในภาคเหนือในด้านคมนาคมได้รับการพัฒนามากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการตัดถนนทางหลวงหมายเลข 11 สายเชียงใหม่-ลำปาง ชุมชนชนบทภาคเหนือได้มีความสะดวกในการติดต่อระหว่างจังหวัดและภาคอื่นๆ มากขึ้น ซึ่งเป็นการเชื่อมชุมชนเล็กๆ กับชุมชนภายนอกและก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนด้านต่างๆ ในชุมชนขึ้นมา

ซึ่งในยุคนี้เองผู้วิจัยพบว่า ระบบการผลิต หรือความสัมพันธ์ต่างๆ ยังไม่เปลี่ยนแปลงมากไปจากยุคก่อนหน้านี้ แต่ผลของการตัดถนนซูปเปอร์ไฮเวย์ทำให้ชุมชนมีการเพิ่มความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ตามอาชีพใหม่ที่เกิดจากการทำงานนอกการเกษตร ชาวบ้านมีโอกาสที่จะประกอบอาชีพนอกการเกษตรออกไปรับจ้างทำงานประเภทต่างๆ ดังนั้นวิธีการผลิตแบบใหม่ที่เกิดขึ้นมาในช่วงของยุคนี้ก็คือ “การจ้างงาน”

ถึงแม้ว่าชุมชนมีวิธีการผลิตเข้ามาใหม่ก็ตาม ชุมชนยังยึดการผลิตทางการเกษตรเพื่อยังชีพ แต่ผลของการเปลี่ยนแปลง และผลกระทบจากยุคนี้ก็คือ ความแตกต่างกันในด้านการถือครองที่ดิน และด้านอาชีพ เพราะหลังจากที่มีการตัดถนนซูปเปอร์ไฮเวย์แล้วนั้น ที่ดิน ที่ถือว่าเป็นปัจจัยในการผลิตหลักได้แปรเปลี่ยนเป็นมูลค่าขึ้นมา ทำให้ดึงดูดปัจจัยภายนอกเข้าต่างๆ หลังไหลเข้ามาในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นนายทุน หรือผู้จ้างงาน และผู้เช่านาเกิดขึ้น แต่กระนั้นก็ตามชาวบ้านยังรู้สึกเป็นพวกและมีใจที่จะพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทุกๆ ด้าน เหมือนเดิม แม้ว่าความถี่ของโอกาสมาร่วมกันจะลดน้อยลงกว่ายุคก่อนก็ตาม

การขายที่ดิน และการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิต ถือว่ากำเนิดขึ้นในยุคนี้ก็ได้ เดิมทีชาวบ้านที่มีความจำเป็นต้องขายที่ดินเป็นไปเพื่อยังชีพ หรือ ใช้เงินในการจัดงานที่จำเป็น เช่น งานแต่งงาน งานศพ มักจะขายที่ดินให้กับเครือญาติเพื่อไม่ให้ที่ดินตกอยู่กับคนที่ไม่รู้จัก หรือขายให้กับพ่อค้าคนจีนจากเชียงใหม่ ซึ่งอนุญาตให้ชาวบ้านเช่าที่นาต่อเพื่อทำนาเลี้ยงชีพ แต่หลังจากมีโครงการจะจัดตั้งนิคมฯ

นายทุนภายนอกชุมชนเข้ามาซื้อที่ดินเป็นจำนวนมากโดยผ่านผู้นำทางการในหมู่บ้าน เพื่อสร้างนิคมฯ และทำธุรกิจอย่างอื่นนอกเหนือจากการเกษตร ราคาที่ดินมีมูลค่าสูงเป็นผิดปกติ เจ้าของที่ดินต่างก็แห่กันขายให้นายทุนใหญ่ ๆ ทั้งที่เป็นคนไทยและคนต่างชาติ พื้นที่ทางการเกษตรหายและกำลังจะปรับเปลี่ยนเป็นโรงงานนิคมฯ เป็นที่ทำกิจการนอกการเกษตร สังคมแบบการเกษตรที่มีการพึ่งพาช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ได้ลดน้อยลง

การเมืองการปกครองในยุคนี้ มีการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยมีผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งชาวบ้านเรียกเป็นภาษาพื้นเมืองว่า “พ่อหลวง” เป็นผู้นำหมู่บ้านที่เป็นทางการ การได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองการปกครองในหมู่บ้านในอดีตนั้น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับระดับฐานะทางเศรษฐกิจ เพราะว่าในอดีตนั้นชาวบ้านมีฐานะความเป็นอยู่พอ ๆ กัน พออยู่พอกินจากการทำนา ไม่มีครอบครัวไหนที่มีความมั่นคงพอที่จะให้อุปถัมภ์และเป็นที่พึ่งของชาวบ้านอื่น ๆ แต่ต่างคนต่างพึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้นการได้ตำแหน่งพ่อหลวงจะเกี่ยวข้องในด้านสังคมของผู้นำเองว่า ตอนเลือกตั้งมีการสนับสนุนจากพ่อหลวงคนก่อนเพียงใด ซึ่งส่วนมากจะได้รับจากการเป็นเครือญาติเดียวกัน เช่น ลูก ลูกเขย หลาน หรือเป็นคนสนิทที่เคยช่วยทำงานให้กับพ่อหลวงเป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องมีคุณสมบัติเป็นผู้นำ ซึ่งเป็นไปตามค่านิยมของชาวบ้านยึดถือ คือ เป็นคนที่มีความรู้หนังสือ เป็นคนใจกว้าง มีเมตตา เสียสละ ที่สำคัญต้องเป็นคนใจนักเลง กล้าที่จะเป็นปากเป็นเสียงให้กับเพื่อนชาวบ้าน

5.3 ยุคสร้างนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน (พ.ศ. 2526-พ.ศ. 2530)

ยุคนี้เป็นยุคสำคัญที่ผู้วิจัยพบว่าชุมชนได้ถูกปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตจากกระแสนการพัฒนาระดับมหภาค ที่ส่งเสริมทางด้านอุตสาหกรรม เพื่อนำประเทศเข้าสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ หรือที่เรียกกันว่า (NICs) โดยในยุคนี้เองได้มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้นในชุมชนชนบทจังหวัดลำพูน ทำให้ชุมชนมีการปรับเปลี่ยนหลาย ๆ ด้าน ในหลาย ๆ ระดับ ดังที่ ชัยนิตย์ วรรณนะภูติได้กล่าวไว้ คือ “ประชาชนในชนบท ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายย่อมมีการปรับเปลี่ยนวิถีการต่อสู้ในการทำมาหากิน เพื่อสามารถดำเนินชีวิตให้ดีขึ้น แต่ก็หาได้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้เหมือนกันหมดไม่ ทั้งนี้เพราะตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขของทรัพยากรธรรมชาติ ทุนที่ได้สะสมมาด้วยความสามารถเฉพาะตัวหรือที่เรียกกันว่าทุนทางวัฒนธรรม โอกาสของการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนเงื่อนไขทางโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และการเมืองที่ประชาชนแต่ละกลุ่มแต่ละพื้นที่เผชิญอยู่ (ชัยนิตย์ วรรณนะภูติ และคณะ 2536:2)

การเปลี่ยนแปลงในยุคนี้ นั่น ถือว่ามีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ชุมชนและผู้คนมีความแตกต่างกันในเรื่องต่างๆ อย่างมากมาย เช่น การถือครองที่ดิน บทบาทหน้าที่ ฯลฯ ซึ่งเดิมไม่ใช่เป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชน โดยรอบพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม หรือชุมชนชนบทในเขตที่ติดกับทางหลวง หมายเลข 11 มีการแบ่งแยกเป็นพวกๆ แต่การมาของนิคมอุตสาหกรรม และความเจริญในด้านของสาธารณูปโภคพื้นฐาน กลับทำให้ชุมชนมีความแตกต่างกันในการปรับตัวในการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้น เนื่องจากสิ่งเหล่านี้จะเชื่อมโยงไปถึงเรื่องอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง และชนิดของอาชีพ ชาวบ้านที่มีโอกาสในเรื่องเหล่านี้มากกว่าจะพยายามเปลี่ยนสถานภาพของตนให้สูงขึ้น ซึ่งจะนำไปตามค่านิยมของชาวบ้านที่ยกย่องคนที่ทำงานหาเงินเก่ง ส่งผลให้มีการกระตือรือร้นในการทำมาหากินมากขึ้น และส่งผลให้อาชีพเกษตรกรรม การทำนา หรือแม้ว่าความสัมพันธ์แบบเอามือเอาแรง เหมือนยุคที่ผ่านมา มา ค่อยๆ เลือนหายไปจากชุมชนและพื้นที่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรม

ในช่วง พ.ศ. 2526 – 2534 ซึ่งเป็นช่วงคาบเกี่ยวนี้ เป็นช่วงที่นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ เปิดดำเนินการแล้ว โรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ภายนอกนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ส่วนใหญ่ยังคงเป็นอุตสาหกรรมในกลุ่มการเกษตรและการแปรรูปทางการเกษตรเช่นเดิม โดยเฉพาะการแปรรูปอาหารและยาสูบเช่นเดียวกับช่วงก่อน พ.ศ. 2528 สำหรับนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือประเภทอุตสาหกรรมในระยะแรกเป็นอุตสาหกรรมการแปรรูปทางการเกษตร แต่หลังจากมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อดึงดูดนักลงทุนชาวต่างชาติ ให้เข้ามาลงทุนอุตสาหกรรม อิเล็กทรอนิกส์ ได้กลายมาเป็นอุตสาหกรรมหลัก มีการใช้เทคโนโลยีสูงและใช้แรงงาน เงินทุนในการผลิตมาก วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตส่วนใหญ่นำเข้าจากต่างประเทศ เมื่อทำการผลิตเสร็จก็ส่งกลับไปประกอบเป็นชิ้นส่วนต่าง ๆ ในโรงงานที่กระจายอยู่ในหลายประเทศ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ก็เป็นญี่ปุ่น ปัจจัยดึงดูด ที่ทำให้อุตสาหกรรมเกิดขึ้นในพื้นที่คือ นโยบายการส่งเสริมการลงทุน การใช้มาตรการ ทุ่มเททางด้านภาษี ประกอบกับปัจจัยผลักดันจากภาวะเศรษฐกิจ ในประเทศญี่ปุ่น ทำให้เกิดการย้ายฐานการผลิต ทางอุตสาหกรรมยังประเทศไทย

ผู้วิจัยยังพบอีกว่าการปรับเปลี่ยนดังกล่าวมีกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งเริ่มขึ้นจากการมีโครงการที่จะจัดตั้งนิคมฯ ขึ้นในชุมชน ก็เริ่มมีนายทุนภายนอกเข้ามาซื้อที่ดินในชุมชน โดยผ่านผู้นำทางการ ไม่ว่าจะป็นพ่อหลวง หรือผู้กว้างขวาง ตลอดจนคนในชุมชน ซึ่งได้ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวที่มีต่อชาวบ้านของผู้ชักชวนซื้อชายดังกล่าวในการจัดซื้อขายที่ดิน และนี่เองก็เริ่มเป็นจุดเริ่มของการแบ่งแยกของชนชั้น กล่าวคือ เป็นการก่อกำเนิดของชนชั้นนายทุน และชนชั้นแรงงาน

พื้นที่การเกษตรที่ชาวบ้านอาศัยเดิมเป็นแหล่งอาหารสำคัญ เลี้ยงสัตว์ และเป็นแหล่งการร่วมมือร่วมใจในการทำงานด้วยกันในเครือญาติ เพื่อนบ้าน เริ่มเปลี่ยนเป็นพื้นที่โรงงานนิคมฯ ที่พักอาศัยของคนนอกชุมชนที่เข้ามาทำงานในนิคมฯ เป็นที่ทำธุรกิจต่างๆ เพื่อคนนอกชุมชน

ชุมชนได้มีการเปลี่ยนวิธีการผลิตทางการเกษตร มาเป็นวิธีการผลิตที่หลากหลายและสลับซับซ้อนมากขึ้น วิธีการผลิตใหม่ ๆ ของชุมชนกำลังก่อตัวขึ้นมาทีละเล็กทีละน้อย ซึ่งเกิดจากการที่ชาวบ้าน ได้เห็น ได้เรียนรู้วิธีการทำมาหากินต่างๆ จากชุมชนภายนอก โดยการสังเกตผู้อื่นที่ลงมือทำก่อน การพูดคุยกับคนนอกชุมชน การได้รับข่าวสารข้อมูลผ่าน โทรทัศน์ วิทยุ และสิ่งพิมพ์ต่างๆ แต่ก็ยังคงเป็นช่วงที่ชาวบ้านกำลังพิจารณาองค์สิ่งเหล่านี้ยังไม่มีการก่อตัวเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีความลงตัวแน่นอน

ประเด็นที่เห็นได้ชัดอีกประเด็นหนึ่งของยุคนี้ก็คือ การใช้ที่ดิน ถึงแม้ว่าช่วงนี้เริ่มมีนิคมอุตสาหกรรมเข้ามา และ มีการเริ่มกว้านซื้อที่ดินจากนายทุน หรือนักลงทุน แต่จากงานวิจัยกลับพบว่า ใน พ.ศ. 2530 นั้นการใช้ที่ดินในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่ยังป็นพื้นที่เกษตรกรรม

ช่วงนี้เริ่มจะเห็นความหลากหลายของระบบการผลิต ซึ่งเป็นผลกระทบจากการเกิดขึ้นของนิคมอุตสาหกรรม และความเจริญทางด้านวัตถุที่ล้นไหลเข้ามาสู่ชุมชนโดยรอบเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ มีการติดต่อเกี่ยวข้องกันเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์เป็นตัวเงินมากขึ้น ชาวบ้านต่างคนต่างเริ่มค้นหาวิธีการทำมาหากินเพื่อซื้อข้าวมากินแทนการทำนา และเริ่มมีเวลาให้กันน้อยลง ต่างคนต่างเริ่มนึกถึงตัวเองก่อน เพราะแต่ละคนมีทางออกที่ไม่เหมือนกันตามทุนทางวัฒนธรรม ชาวบ้านซึ่งทำนาเช่าเป็นส่วนใหญ่ออกไปรับจ้าง ผู้เช่าบางคนที่มีที่นาของตนเป็นจำนวนไม่มากก็ได้ขายไปในราคาถูก เงินที่ได้มาก็ไม่เพียงพอที่จะสร้างฐานะและเลี้ยงชีพแทนการทำนา จึงต้องออกไปรับจ้างข้างนอกเหมือนกัน สำหรับชาวบ้านที่มีที่นาของตนเองจำนวนมากกว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ขายให้ทางนิคมฯ ไปเป็นบางส่วนในราคาถูกเช่นเดียวกัน แต่พวกเขามีความแตกต่างจากชาวบ้านส่วนใหญ่ตอนที่พวกเขาเริ่มใช้ประโยชน์จากที่ดินส่วนที่ยังไม่ได้ขาย และใช้นั้นเพื่อทำกิจการนอกการเกษตร โดยเรียนรู้จากการสังเกตคนที่ทำก่อน มีการก่อเริ่มของระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ โดยแทนที่จะเป็นการเอามือเอาแรง พึ่งพาอาศัยกันเหมือนเมื่อก่อน กลับหันมาเน้นในเรื่องของการลงทุน และการจ้างงาน เกิดขึ้นมาแทน เช่น มีการสร้างหอพักใหญ่ เปิดร้านค้าขายของต่างๆ ซึ่งในตอนนี้องค์ชนชั้นนายทุน ได้ลงมือทำก่อนชาวบ้านส่วนใหญ่ เพราะมีทุนและโอกาสอำนาจและเริ่มมีการสะสมฐานะความมั่นคงให้แก่ตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่มีอาชีพต่างกันเริ่มห่างเหินกัน และก่อรูปของความเป็นชนชั้นมากขึ้น

และในปี พ.ศ. 2528 – 2534 ซึ่งเป็นช่วงที่นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือเปิดดำเนินการแล้ว โรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ภายนอกนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ส่วนใหญ่ยังคงเป็นอุตสาหกรรมในกลุ่มการเกษตรและการแปรรูปทางการเกษตรเช่นเดิม แต่หลังจากมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อดึงดูดนักลงทุนชาวต่างชาติ ให้เข้ามาลงทุนอุตสาหกรรม อิเล็กทรอนิกส์ ได้กลายมาเป็นอุตสาหกรรมหลัก มีการใช้เทคโนโลยีสูงและใช้แรงงาน เงินทุนในการผลิตมาก วัตถุดิบที่ใช้ในการ

ผลิตส่วนใหญ่นำเข้าจากต่างประเทศ เมื่อทำการผลิตเสร็จก็ส่งกลับไปประกอบเป็นชิ้นส่วนต่าง ๆ ในโรงงานที่กระจายอยู่ในหลายประเทศ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ก็เป็นญี่ปุ่น ปัจจัยดึงดูด ที่ทำให้อุตสาหกรรมเกิดขึ้นในพื้นที่คือ นโยบายการส่งเสริมการลงทุน การใช้มาตรการ ทุ่มเงินทางด้านภาษี ประกอบกับปัจจัยผลักดันจากภาวะเศรษฐกิจ ในประเทศญี่ปุ่น ทำให้เกิดการย้ายฐานการผลิต

5.4 ยุคสุดท้าย คือยุคหลังจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ (พ.ศ. 2531-ปัจจุบัน)

ในยุคนี้เองมีการเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่งยวด ของพื้นที่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ โดยระบบการผลิตถูกแปรเปลี่ยนอย่างสิ้นเชิง ไม่มีร่องรอยของการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในพื้นที่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมอีกต่อไป หรือถ้าจะมีก็ถือน้อยมากๆ การใช้ที่ดินในช่วง พ.ศ. 2530 – 2537 เป็นช่วงที่การเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่เกษตรเปลี่ยนไป เป็นที่รกร้างว่างเปล่ามากที่สุด โดยกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก็คือ จากพื้นที่เกษตรกรรมค่อย ๆ ลดจำนวนลง ระหว่างนี้พื้นที่บางส่วนอาจยังให้ผลผลิตอยู่บ้างแต่ไม่มีการบำรุงรักษาเพิ่มเติม นาบางแห่งมีการทำการเกษตรระยะสั้น โดยเกษตรกรที่ทำอาจไม่ใช่เจ้าของนา คือ เป็นเพียงชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น หรือเจ้าของที่ดินเดิม ซึ่งได้ขายพื้นที่เกษตรไปแล้วหรือพื้นที่เกษตรอีกส่วนหนึ่งกำลังจะเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ โดยอยู่ระหว่างประกาศขาย หากไม่มีเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียงหรือเจ้าของที่ดิน เข้าไปทำการเกษตรหรือนำวัวไปเลี้ยง พื้นที่เกษตรเหล่านั้นก็เริ่มกลายสภาพเป็นที่รกร้างว่างเปล่า กระบวนการต่อมา คือ การปรับสภาพพื้นที่ หากที่รกร้างเปล่าเหล่านั้นผ่านการตกลงซื้อขายหรือตัดสินใจจะดำเนินกิจกรรมประเภทใหม่ ๆ ขึ้นก็จะมีการปรับพื้นที่เพื่อให้พร้อมสำหรับประกอบกิจกรรมอื่น โดยการไถพื้นที่หรือถมดินเพื่อรอสิ่งปลูกสร้างที่กำลังจะเกิดขึ้นทั้งนี้ในช่วงเวลานี้หากมีการเปลี่ยนแปลงปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการลงทุนในเรื่องของอสังหาริมทรัพย์

โดยจากการศึกษาวิจัยพบว่าตั้งแต่ พ.ศ. 2536 เป็นต้นมาอุตสาหกรรมในอำเภอเมืองลำพูนที่อยู่ภายนอกนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ มีการผลิตสินค้าหลากหลายมากขึ้น และมีมูลค่าการลงทุนที่เพิ่มขึ้น ส่วนในพื้นที่ศึกษาเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือผู้ประกอบการชาวญี่ปุ่นได้ย้ายฐานการผลิตมาบริเวณนี้ โดยมีอุตสาหกรรม กลุ่มอิเล็กทรอนิกส์เป็นอุตสาหกรรมหลักและยังมีรูปแบบการผลิตที่เน้นทั้งการใช้แรงงาน เทคโนโลยีและทุนในการผลิตเช่นเดิมทำให้การลงทุนที่นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือเต็มโตมากขึ้น ดังนั้นจำเป็นต้องมีการพึ่งพาแรงงานในจำนวนที่มาก

ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนในปัจจุบันมีความหลากหลาย ซับซ้อนและความเหลื่อมล้ำมากขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงและรวดเร็ว การที่ชุมชนมีแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมนั้นต้องอาศัยการแลกเปลี่ยน การถ่ายทอด และการเรียนรู้ของคนในชุมชน ชุมชนค่อย ๆ สัมผัสรูปแบบความสัมพันธ์ใหม่ๆ และปรับใช้ความสัมพันธ์ทั้งเดิมและใหม่ให้เป็นประโยชน์และ

ความสะดวกในการดำรงชีพ วิธีการผลิตเดิมของชาวบ้านถูกปรับเปลี่ยนจากการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ วิธีการผลิตปัจจุบันของชุมชนไม่จำเป็นต้องพึ่งพาแรงงาน เครื่องญาติและเพื่อนบ้าน แต่จะใช้ความรู้ ความสามารถของตัวบุคคลในการทำมาหากินมากขึ้นตามกลไกตลาดแรงงานภายนอก ชาวบ้านสามารถที่จะได้รับรู้เรื่องต่างๆ โดยมีการปฏิสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก ชาวบ้านจึงไม่ต้องพึ่งพาญาติและเพื่อนบ้านอย่างแต่ก่อน ต่างคนต่างสามารถทำมาหากินได้ด้วยตัวเอง

ชุมชนมีความแตกต่างกันในเรื่องวิธีการทำมาหากินชัดเจนมากขึ้น ส่งผลต่อการแตกแยกระหว่างกลุ่มที่มีวิถีชีวิตแตกต่างกันตามฐานะทางเศรษฐกิจและอาชีพ ซึ่งชาวบ้านรู้สึกได้เอง แสดงกิริยาโต้ตอบในการติดต่อมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันและแบ่งพรรคแบ่งพวกตามความรู้สึกดังกล่าว และในยุคหลังการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมนี้เอง ผู้วิจัยได้ค้นพบว่าการเกิดผลกระทบทางประชากร และ สังคม อย่างรุนแรงการพัฒนาอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ สิ่งทอ เครื่องหนัง ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งพาปัจจัยแรงงานจำนวนมาก ส่งผลให้มีความต้องการแรงงานมาก เมื่อแรงงานในพื้นที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ส่งผลให้แรงงานต่าง ถิ่นย้ายถิ่นเข้ามามากขึ้นทำให้ประชากรในชุมชนมาจากหลายพื้นที่ และมีคนต่างถิ่นอยู่ปะปนกันมากขึ้น เกิดการการย้ายถิ่นทั้งของแรงงานและผู้ประกอบการค้าและการบริการ โดยมีการย้ายถิ่นหลายรูปแบบ ทั้งจากภายในอำเภอเมืองลำพูนจากอำเภออื่น ๆ ของจังหวัดลำพูน จากจังหวัดอื่นๆ ของภาคเหนือ และจากจังหวัดอื่นๆ ทั่วประเทศ หลังไหลเข้ามาในเขตพื้นที่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรม และการหลังไหลนี้เองทำให้เกิดผลกระทบด้านสังคม เกิดจากปัญหาด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ปัญหา อุบัติเหตุทางจราจร ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหา ฝุ่น คิววัน เสี่ยงคัง และกลิ่นเหม็น

ปัญหาที่สำคัญในยุคนี้คือ วิกฤติการณ์เศรษฐกิจในช่วงปี 2540 หลังจากที่ค่าเงินบาทลอยตัวหลายโรงงานได้ทำการปรับลดกำลังการผลิต และปลดคนงานออก แสดงให้เห็นถึงความไม่ยั่งยืน และไม่มั่นคงในอนาคต และก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาอีกมากมาย โดยที่คนส่วนใหญ่ไม่สามารถหันกลับไปทำอาชีพเกษตรกรรมได้อีกต่อไป เพราะวาระบบการผลิต และวิถีชีวิตได้ถูกปรับเปลี่ยนไปแล้วอย่างสิ้นเชิง.

5.5 พลวัตและผลกระทบการพัฒนาเกษตรและอุตสาหกรรมจังหวัดลำพูน

ทั้งนี้ผู้ศึกษาวิจัยได้เน้นย้ำมาตลอดในเรื่องของ ที่ดิน และ แรงงาน ที่เป็นปัจจัยการผลิตหลัก ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน กล่าวคือ

ใน พ.ศ. 2530 การใช้ที่ดินในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยมีเทศบาลเมืองลำพูนเป็นศูนย์กลางทางพาณิชยกรรมเพียงแห่งเดียว ส่วนชุมชนพบมากที่สุดเขตเทศบาล

เมืองลำพูนและมีกระจายออกไปยังชานเมืองบริเวณเส้นทางคมนาคมสายหลัก พื้นที่อุตสาหกรรมยังมีเพียงแค่นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือเพียงแห่งเดียว

ต่อมาในปีพ.ศ. 2537 พื้นที่เกษตรกรรมเริ่มลดลงและกลายเป็นที่รกร้างว่างเปล่า โดยเฉพาะบริเวณตำบลบ้านกลางและตำบลป่าสัก เทศบาลเมืองลำพูนยังคงเป็นศูนย์กลางทางพาณิชย์กรรมหลักของพื้นที่ แต่เริ่มมีการขยายตัวของเขตพาณิชย์กรรมออกจากเทศบาลเมืองลำพูนไปตามริมถนนสายหลัก ทำให้บริเวณนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ โดยเฉพาะด้านหน้าตลาดสันป่าฝ้ายเริ่มเป็นย่านการค้าริมถนน บริเวณดังกล่าวเริ่มมีการขยายตัวของชุมชนเพิ่มขึ้น ส่วนพื้นที่อุตสาหกรรมเกิดย่านอุตสาหกรรมบริเวณริมทางหลวงหมายเลข 11 ตั้งแต่ระยะรัศมี 0.5 กิโลเมตรจากนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือและในปีนี้ได้มีการจัดตั้งสวนอุตสาหกรรมสหพัฒน์ขึ้นในเขตตำบลป่าสัก

ในปีพ.ศ. 2545 เป็นต้นมาพื้นที่ส่วนใหญ่ของพื้นที่ศึกษากลายเป็นที่รกร้างว่างเปล่าและมีการสูญเสียพื้นที่เกษตรไปมาก ที่ดินสำหรับที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นและเป็นที่อยู่อาศัยประเภทใหม่คือบ้านจัดสรรและหอพัก โดยหอพักส่วนใหญ่พบในเขตตำบลบ้านกลาง และมะเขือแจ้ ส่วนบ้านจัดสรรส่วนใหญ่พบในเขตตำบลมะเขือแจ้ เพื่อรองรับจำนวนแรงงานของนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือที่เพิ่มจำนวนขึ้นมา ในปี พ.ศ. 2551 บริเวณแยกสันป่าฝ้ายเกิดย่านพาณิชย์กรรมและมีห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ริมทางหลวงหมายเลข 11 บริเวณแยกสันป่าฝ้าย นั่นก็คือห้างสรรพสินค้า บิ๊กซี ซูเปอร์เซ็นเตอร์

ในด้านผลกระทบทางประชากร – สังคม การพัฒนาอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ สิ่งทอ เครื่องหนัง ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งพาปัจจัยแรงงานมาก ส่งผลให้มีความต้องการแรงงานมาก เมื่อแรงงานในพื้นที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ส่งผลให้แรงงานต่างถิ่นย้ายถิ่นเข้ามามากขึ้น ทำให้ประชากรในชุมชนมาจากหลายพื้นที่ และมีคนต่างถิ่นอยู่ปะปนกันมากขึ้น

ผลกระทบในด้านประชากรที่เห็นชัดเจนคือ การย้ายถิ่นทั้งของแรงงานและผู้ประกอบการการค้าและการบริการ โดยมีการย้ายถิ่นหลายรูปแบบ ทั้งจากภายในอำเภอเมืองลำพูน จากอำเภออื่น ๆ ของจังหวัดลำพูน จากจังหวัดอื่น ๆ ของภาคเหนือ และจากจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ โดยดูได้จากจำนวนแรงงานที่เพิ่มขึ้น ตามตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 จำนวนแรงงานภาคอุตสาหกรรมในอำเภอเมืองลำพูน พ.ศ. 2545 – 2551

ปี พ.ศ.	นิคมอุตสาหกรรม ภาคเหนือ	สวนอุตสาหกรรมสหพันธ์และ โรงงานภายนอก	รวม
2545	37,139	18,396	55,535
2546	28,876	19,379	58,255
2547	42,964	20,358	63,322
2548	44,623	21,414	66,037
2549	42,964	22,973	65,937
2551	54,525	10,553	65,078
รวม	261,091	113,073	374,164

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดลำพูน , 2551

โดยร้อยละ 43 หรือประมาณ 27,984 คน เป็นแรงงานในจังหวัดลำพูน ร้อยละ 28 หรือประมาณ 18,221 คนเป็นแรงงานในเขตจังหวัดภาคเหนือ แรงงานภาคกลางประมาณ 8,460 คนหรือร้อยละ 13 ส่วนที่เหลือก็จะเป็นแรงงานจากภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออก ซึ่งมีน้อยที่สุด เพราะเหตุที่ว่านิคมอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ก็จะตั้งอยู่แถวภาคตะวันออกของประเทศไทย

5.6 อภิปรายผล

เมื่อมีเหตุการณ์ใหญ่ๆ ที่นำการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ชุมชน อย่างเช่นการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ซึ่งเป็นการขยายตัวทางเศรษฐกิจลงไปสู่ชุมชนชนบทตามนโยบายการกระจายอุตสาหกรรมและรายได้ รัฐได้รับอิทธิพลในการดำเนินงาน โดยผ่านนายทุนและเงินทุนต่างชาติได้ส่งผลกระทบต่อให้ชุมชนชนบทที่อยู่ใกล้เคียงมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อย่างรุนแรงและรวดเร็ว ชุมชนค่อยๆ เรียนรู้วิธีการดิ้นรนทำมาหากินตามกระแสดังกล่าวโดยมีการปฏิสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก ความสัมพันธ์ของกลุ่มทางสังคมบางกลุ่มสามารถปรับตัวได้ ในขณะที่กลุ่มหลายๆ กลุ่มปรับตัวไม่ทัน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนมีความหลากหลาย สลับซับซ้อน และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ระบบการผลิตมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิง ดังจะเห็นได้จากอุตสาหกรรมในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือระยะแรกๆ นั้น เริ่มจากการแปรรูปวัตถุดิบทางการเกษตรซึ่งเป็นไปตามนโยบายการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมในภูมิภาคแห่งแรกของประเทศไทย แต่เนื่องจากในช่วงเวลา

ดังกล่าวไม่ได้รับการสนใจจากนักลงทุนเท่าที่ควร ประกอบกับมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อดึงดูดนักลงทุน โดยเฉพาะจากต่างประเทศ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงประเภทอุตสาหกรรมหลักมาเป็นการผลิตชิ้นส่วนและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นการผลิตที่ใช้เงินทุนเทคโนโลยีในการผลิตสูง และเป็นการผลิตใช้แรงงานจำนวนมากในการผลิต โดยผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการผลิตเป็นชิ้นส่วนหรืออุปกรณ์ที่ต้องส่งออกไปยังต่างประเทศเพื่อนำไปประกอบเป็นสินค้าชนิดต่าง ๆ ซึ่งการผลิตดังกล่าวเป็นการผลิตอุตสาหกรรมหลักภายในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือจนถึงปัจจุบัน

ข้อสังเกตอีกประการ คือ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เกิดหลัง พ.ศ. 2537 หอพักเกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2541 ถึง พ.ศ. 2544 หอพักส่วนใหญ่เป็นหอพักขนาดเล็กและขนาดกลาง ผู้ที่พักอาศัยส่วนใหญ่ก็เป็นแรงงานระดับพนักงานฝ่ายผลิต ส่วนบ้านจัดสรรก็เพิ่มขึ้นหลังปี พ.ศ. 2544 เช่นกันและส่วนใหญ่เป็นโครงการสร้างบ้านขนาดเล็ก ชั้นเดียว เพื่อรองรับแรงงานระดับพนักงานฝ่ายผลิต ขณะที่แรงงานในระดับหัวหน้างานส่วนใหญ่ไม่ได้อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือและสวนอุตสาหกรรมสหพัฒน์ จากการสอบถามแรงงานในกลุ่มนี้เพิ่มเติมส่วนใหญ่มาทำงานแบบไปเช้าเย็นกลับ และยังพักอาศัยอยู่ทั้งในเทศบาลเมืองลำพูน อำเภอสารภี อำเภอสันป่าตอง อำเภอสันกำแพง และอำเภอเมืองเชียงใหม่ ซึ่งสามารถมาทำงานโดยรถรับ – ส่งของบริษัท สะท้อนให้เห็นว่าแม้จะเกิดการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินมาขึ้นบริเวณโดยนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือและสวนอุตสาหกรรมสหพัฒน์ แต่บริเวณดังกล่าวยังคงได้รับอิทธิพลจากอำเภอเมืองเชียงใหม่เช่นกัน ซึ่งอาจเป็นอีกเหตุผลที่ทำให้อำเภอเมืองลำพูนแม้จะมีการพัฒนาอุตสาหกรรมแต่การขยายตัวและการเติบโตของเมืองก็ยังอยู่ใต้เงาของอำเภอเมืองเชียงใหม่ ส่วนพื้นที่พาณิชย์กรรมที่เพิ่มขึ้นใหม่ยังคงเกาะกลุ่มอยู่ริมเส้นทางคมนาคมสายหลักในรัศมีที่ไม่ไกลจากนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือเท่านั้น

ความท้าทายอีกอย่างของการเกิดขึ้นของนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือจังหวัดลำพูนซึ่งส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมประเภทการผลิตชิ้นส่วน อิเล็กทรอนิกส์และชิ้นส่วนอุปกรณ์อื่น อันเป็นผลพวงจากการย้ายฐานการผลิตช่วงที่เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจในประเทศญี่ปุ่น ตลอดจนนโยบายการค้าตามแบบของ IMF แทบทั้งสิ้น ซึ่งรูปแบบการผลิตและโครงสร้างอุตสาหกรรมนั้นต่างไปจากอุตสาหกรรมดั้งเดิมในท้องถิ่น อุตสาหกรรมเหล่านี้ต้องใช้เทคโนโลยีการผลิต วัตถุดิบในการผลิตส่วนใหญ่นำเข้ามาจากต่างประเทศ และเมื่อผลิตได้ต้องส่งไปประกอบยังโรงงานอื่น ๆ ในต่างประเทศ แม้จะใช้แรงงานจำนวนมากในการผลิต แต่เนื่องจากระบบการผลิตเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของสินค้า ซึ่งต่างไปจากกระบวนการผลิตแบบเดิม แรงงานจึงไม่เกิดการพัฒนาทักษะในการผลิต ประกอบกับเป็นการผลิตประเภทเดียวกัน ทำให้เป็นการพึ่งพาการผลิตเพียงประเภทเดียวและไม่มีทางเลือกหลายในการผลิต แม้ภายในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือจะมีโรงงานอุตสาหกรรม

ประเภทอื่นรวมอยู่ด้วย แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่า อุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และชิ้นส่วนอุปกรณ์อื่น ๆ เป็นอุตสาหกรรมหลักและทำรายได้มากที่สุด หากในอนาคตภาวะเศรษฐกิจโลกยังคงผันผวนมากขึ้นหรือประเทศไทยเกิดภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ เช่นที่เคยเกิดในประเทศญี่ปุ่น อาจทำให้นักลงทุนต้องย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศที่มีแรงงานที่ราคาถูกกว่า ซึ่งหากเกิดวิกฤตการณ์ดังกล่าว อาจทำให้การผลิตทางอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพาการผลิตประเภทใดประเภทหนึ่งต้องเลิกกิจการไป แต่หากมีการพัฒนาทางอุตสาหกรรมโดยการต่อยอดการพัฒนา หรือสนับสนุนให้เกิดอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น หรือเน้นให้แรงงานเกิดทักษะฝีมือในการผลิตมากขึ้นจะทำให้อุตสาหกรรมในท้องถิ่นอำเภอเมืองลำพูน พัฒนาอย่างยั่งยืนมากกว่า นอกจากนี้การปรับตัวของนักลงทุนจะช่วยให้เกิดความหลากหลายในการผลิตทางอุตสาหกรรมได้มากขึ้น และสิ่งเหล่านี้เองจะทำให้เกิดการพัฒนาและการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน ในชุมชน ประชากร แรงงาน และพื้นที่การพัฒนาโดยรอบเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จังหวัดลำพูน

5.6.1 พลวัตและผลกระทบในทางประชากร – สังคมและเศรษฐกิจ

ผลกระทบทางสังคมจากการเป็นแหล่งจ้างงานคือเรื่องแรงงานจากต่างถิ่นซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นแบบแผนเดียวกันของประเทศอุตสาหกรรม ถึงแม้ว่าประชากรต่างถิ่นที่เข้ามาภายในชุมชนจะมีส่วนกระตุ้นให้เศรษฐกิจในท้องถิ่นขับเคลื่อนไปได้ แต่ในทางกลับกันเนื่องจากประชากรเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่มีการย้ายทะเบียนบ้านมาสู่พื้นที่ศึกษา จึงก่อให้เกิดปัญหาการจัดสรรทรัพยากรหรือสาธารณูปโภค สาธารณูปการให้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชากรจริงที่อาศัยอยู่ หากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องทำการวางแผนการพัฒนาตามจำนวนประชากรจริงตามทะเบียนบ้านจะไม่สามารถวางแผนหรือแก้ปัญหาได้ เพราะจำนวนประชากรตามทะเบียนบ้านมีน้อยกว่าความเป็นจริง ผลกระทบดังกล่าวจึงเป็นผลกระทบต่อทั้งในชุมชน โดยตรงและต่อกาบบริหารจัดการชุมชน ในส่วนของปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งอุบัติเหตุ อาชญากรรม การเพิ่มขึ้นของหอพักร้านค้า ที่หนาแน่นขึ้นและไม่มีการระบาย รวมทั้งสิ่งแวดล้อม เป็นผลกระทบจากการที่ท้องถิ่นหรือชุมชนเริ่มเปลี่ยนจากสังคมชนบทมาสู่สังคมแบบเมืองมากขึ้น ขณะที่ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมมาสู่แบบเมืองที่มีอุตสาหกรรมเป็นตัวขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจมากขึ้น เกิดการปรับเปลี่ยนอาชีพของทั้งคนในท้องถิ่นและคนต่างถิ่นที่เข้ามาในสังคม มีการรับรู้ปรับตัวเพื่อสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพ ทั้งในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ จากแรงงานที่ย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม การแข่งขันในการจ้างงานอาจทำให้มีทั้งผู้ที่ได้รับโอกาสและผู้ที่ไม่ได้รับโอกาสแต่เนื่องจากพื้นที่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือที่สามารถดึงดูดให้เกิดทั้งการลงทุน ทั้งการสร้างอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ระหว่างรอราน ตามทักษะและความชำนาญเดิมของตน

การก่อเกิดนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือตามแนวนโยบายของรัฐบาล ที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และกระจายรายได้ ตลอดจนถึงการจ้างงานในส่วนภูมิภาค จะเป็นเรื่องที่ขัดต่อความเป็นจริงในขณะนี้เป็นอย่างมาก แม้ว่าพื้นที่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ จะกลายเป็นแหล่งจ้างงานขนาดใหญ่ แต่จากการศึกษาพบว่า การจ้างแรงงานภาคอุตสาหกรรมไม่มีความมั่นคง เนื่องจากยังคงมีการประกาศรับสมัครงานอย่างตลอดเวลา และมีการลาออกของพนักงานอย่างต่อเนื่องเช่นกัน แม้งานในภาคอุตสาหกรรมจะก่อให้เกิดรายได้ที่มั่นคงกว่าภาคเกษตรกรรม แต่ก็ยังมีปัญหาอื่น ๆ ที่ได้รับจากการทำงานในภาคอุตสาหกรรมตามมา เมื่อพิจารณาจากสวัสดิการที่ได้รับ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าเจ็บตา ค่าชดเชย สวัสดิการเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่างานในภาคอุตสาหกรรมมีผลโดยตรงต่อสุขภาพของแรงงาน และจากการศึกษาพบว่า แรงงานจำนวนมากต้องการกลับสู่ภูมิลำเนาเมื่อสามารถทำงานได้ระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น แม้จะมีรายได้ที่มั่นคงและมีจำนวนมีมากกว่ารายได้ในภาคเกษตร แต่เมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนสุขภาพที่แรงงานต้องสูญเสียระหว่างทำงาน รายได้ที่ได้รับอาจไม่มากพอที่จะนำมารักษาพยาบาล เมื่อแรงงานเหล่านั้นลาออกจากโรงงาน นอกจากนี้หลายโรงงานมีการเปิดรับพนักงานใหม่ตลอดเวลา สะท้อนให้เห็นว่าการจ้างงานที่เกิดขึ้นเป็นการจ้างงานระยะสั้น และแรงงานสามารถลาออกจากโรงงานเดิม เพื่อไปสมัครงานในโรงงานแห่งใหม่ โดยใช้เวลา 1 - 2 วัน ในการเปลี่ยนงาน ก็ยิ่งแสดงให้เห็นว่าจากนโยบายที่ต้องการให้อุตสาหกรรมกระตุ้นการพัฒนาในภูมิภาคอาจเป็นเพียงการพัฒนาในระยะสั้น ๆ ที่ไม่ยั่งยืนและยังมีต้นทุนของแรงงานที่ต้องสูญเสียระหว่างการทำงานในภาคอุตสาหกรรมด้วย

ผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมไม่ได้เกิดเฉพาะในพื้นที่ของอำเภอเมืองลำพูนหรือจังหวัดลำพูนเท่านั้น โดยเฉพาะในส่วนของแรงงานที่มีทั้งแรงงานในท้องถิ่นและจากต่างถิ่นปะปนกัน ดังนั้นการนำอุตสาหกรรมเข้ามาสร้างความเจริญและกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในภูมิภาคจึงไม่ได้ส่งผลแค่ในพื้นที่ที่เกิดแหล่งอุตสาหกรรมเท่านั้น แต่ส่งผลถึงพื้นที่ใกล้เคียงที่อยู่โดยรอบอุตสาหกรรมเป็นสิ่งที่เข้ากระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ แต่หากขาดการวางแผนอาจส่งผลเสียต่อวิถีชีวิตและชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ โดยเฉพาะการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรมที่กลายเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่า การขยายตัวอย่างไม่มีระเบียบของที่อยู่อาศัย ปัญหาทั้งด้านอาชญากรรมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดตามมาซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวอาจส่งผลให้เกิดเป็นพื้นที่เสื่อมโทรมและสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาโดยให้ความสนใจเฉพาะเขตอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียวแต่ขาดการวางแผนในพื้นที่ใกล้เคียงอาจส่งผลกระทบต่อชุมชนโดยรอบ

5.7 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย พลวัตและผลกระทบของการพัฒนาเกษตรอุตสาหกรรม กรณีศึกษานิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือและพื้นที่โดยรอบ ผู้วิจัยเห็นว่า ในการพัฒนาระดับมหภาคที่ส่งเสริมการกระจายรายได้สู่ชุมชนชนบทต่างๆ โดยผ่านกิจการด้านอุตสาหกรรม ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนหลายๆ ด้าน ด้านที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน ได้พบว่า การที่ชุมชนสามารถหารายได้เพิ่มขึ้นแต่จะมีโอกาสการปรับตัวของชุมชนที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ชุมชนมีการแตกแยกตามฐานะทางเศรษฐกิจและอาชีพ การพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกันของชุมชนที่ได้สืบต่อกันมาได้รับความกระทบกระเทือน กลายเป็นต่างคนต่างคิดหันทำมาหากินมากขึ้น และมีการติดต่อความสัมพันธ์กันในเมื่อมีฐานะ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการค้าเนินกิจกรรมด้วยชุมชนเองในการจัดการเรื่องต่างๆ ของชุมชนตามกระแสการพัฒนาแบบประชาธิปไตยในการกระจายอำนาจสู่ชุมชน

จากการวิจัยจะเห็นว่า การขยายตัวของชุมชนในพื้นที่ศึกษาจะยังคงมีอย่างต่อเนื่องและอาจจะเป็นการขยายตัวในอัตราสูงกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต เนื่องจากนโยบายแผนงาน และโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ หากพิจารณาบทบาทของจังหวัดลำพูนในอนาคต ซึ่งถูกกำหนดให้เป็น เมืองอุตสาหกรรม เมืองเพื่อการอยู่อาศัย และเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่าชุมชนในพื้นที่ศึกษาที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาในอนาคตมากที่สุด คือ ชุมชนเทศบาลเมืองลำพูน และชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกับนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ซึ่งชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกับนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือเป็นชุมชนที่ต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ เนื่องจากที่ผ่านมาได้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมากมาย เพราะไม่มีแผนงานหรือการเตรียมการใด ๆ เพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรและกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในชุมชน แตกต่างจากชุมชนเทศบาลเมืองลำพูนซึ่งเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมมาแต่เดิม จึงมีความพร้อมในการรองรับการขยายตัวของประชากรและกิจกรรมได้ดีกว่า นอกจากนี้ พื้นที่เขตเทศบาลเมืองลำพูนยังมีการควบคุมการใช้ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมือง อีกด้วย

ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนปัจจุบัน และแนวโน้มการขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในชุมชนในอนาคต ทำให้เห็นว่า การพัฒนาพื้นที่โดยใช้ภาคอุตสาหกรรมเป็นตัวนำในการพัฒนา จำเป็นต้องมีการเตรียมชุมชนล่วงหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากชุมชนนั้นเป็นชุมชนที่มีระบบการผลิตที่แตกต่างจากระบบการผลิตภาคอุตสาหกรรม เพื่อที่คนในชุมชนจะสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้พร้อมที่จะเข้าสู่ระบบการผลิตแบบใหม่ ขณะเดียวกันก็ต้องมีการแผนการดำเนินงานพัฒนาด้านต่าง ๆ เช่น ที่อยู่อาศัย สิ่งบริการสาธารณะ และ ฯลฯ เพื่อรองรับประชากรที่จะเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปอย่างเหมาะสมไม่ก่อให้เกิดปัญหา

ความเดือดร้อนแก่ประชากรในพื้นที่ และสามารถกำหนดทิศทางการเจริญเติบโตของชุมชนได้อย่างเหมาะสม

บทบาทในอนาคตของจังหวัดลำพูนทั้ง 3 บทบาท คือ เมืองอุตสาหกรรม เมืองที่พักอาศัย และเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นบทบาทที่ค่อนข้างขัดแย้งกันและก่อให้เกิดผลกระทบต่อกันได้ง่าย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดแนวทางการพัฒนากิจกรรมที่จะสนับสนุนบทบาทต่าง ๆ ให้ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดพื้นที่ที่จะดำเนินงานพัฒนาเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทแต่ละด้านของเมือง ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อกัน เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ควรอยู่ในพื้นที่อุตสาหกรรม หรือที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม ไม่ควรอยู่ใกล้พื้นที่อยู่อาศัยหรืออยู่ในพื้นที่เกษตรกรรมขั้นดี เป็นต้น

ดังที่กล่าวมาข้างต้น การที่รัฐมีความหวังดีในการกระจายรายได้สู่ชุมชนชนบท โดยการพัฒนาอุตสาหกรรม แต่การที่มองข้ามไปในเรื่องข้อจำกัดของชุมชนและผลกระทบที่ชุมชนจะได้รับ ซึ่งมีความแตกต่างกัน ก่อให้เกิดการแตกแยกภายในชุมชน ผลประโยชน์ที่ชุมชนควรจะได้รับจากโครงการพัฒนาใหญ่ๆ ตกอยู่กับคนส่วนน้อยในชุมชนที่สามารถที่จะเข้าถึงโอกาสเหล่านี้ โดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวที่มีอยู่กับอำนาจการปกครองคนในชุมชนที่ด้อยโอกาสในเรื่องต่างๆ ที่น่าจะได้รับการเอาใจใส่จากหน่วยงานของรัฐในการให้โอกาสทางเลือกในการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้น กลับถูกกลืนไป ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงโอกาสเหล่านี้มากขึ้น

พลวัตและผลกระทบจากการพัฒนาเกษตร ลู่อุตสาหกรรม นี้เองทำให้เกิดการรวมตัวเพื่อผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจมากขึ้นเรื่อยๆ ในสังคมนิยมทุนนิยม ซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงและปฏิเสธไม่ได้ ผู้วิจัยจึงขอเสนอช่องทางที่จะช่วยให้การพัฒนานี้มีความยั่งยืน และไม่เกิดการแปลกแยก เช่น รัฐน่าจะมีมาตรฐานในแง่การสนับสนุนเงินทุนเพื่อชุมชนโดยรอบ คั้นกำไรให้แก่ชุมชนในรูปแบบต่างๆ ทั้งเรื่องสิ่งแวดล้อมของชุมชนและพื้นที่โดยรอบ ซึ่งจะขยายออกไประดับที่กว้างขึ้นเรื่อยๆ โดยประสานงานกับทุกฝ่ายให้มีการส่วนร่วมด้วยและน่าจะสนับสนุนกองทุนการศึกษาแก่เด็กที่ด้อยโอกาสการศึกษาเพื่อขยายโอกาสในการดำเนินชีวิตของเด็กที่กำลังจะเกิดขึ้นมา เพราะถ้าจะรอและคิดที่จะพึ่งรัฐอย่างเดียว จะแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำของความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนไม่ได้ ชุมชนในประเทศไทยยังมีรากฐาน และศักยภาพที่จะส่งเสริมสิ่งเหล่านี้อยู่แล้ว การที่กลุ่มธุรกิจได้ส่งเสริมสิ่งเหล่านี้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะได้บุคลากรที่มีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งจะเป็นเอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจการของกลุ่มธุรกิจ เช่นเดียวกัน และไม่เพียงแต่จะให้การสนับสนุนแก่ชุมชน กลุ่มธุรกิจเหล่านี้ก็ต้องปรับตัวเข้ากับชุมชนด้วย ชุมชนอยู่ได้อย่างมีความสุข กลุ่มธุรกิจเหล่านี้ก็จะอยู่ได้เช่นเดียวกัน ถ้ามีแต่คิดที่จะกดขี่แรงงานเพื่อจะได้กำไรสูงสุด ในที่สุดจะต้องมีการขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่าง ผู้กดขี่ และผู้ถูกกดขี่ เนื่องจากการพัฒนา

ระบบข่าวสารข้อมูล และมีกลุ่มคนที่ไม่ผูกมัดกับกลุ่มผลประโยชน์พร้อมที่จะเป็นปากเป็นเสียงให้กับผู้ถูกกดขี่ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบใหม่เช่นเดียวกัน ที่มีอุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่มหลายๆ ชั้น และระบบการศึกษาซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะทำให้การพัฒนาครั้งนี้มีความยั่งยืน และชุมชน กับ ภาคอุตสาหกรรม จะสามารถอยู่ร่วมกัน และพัฒนาก้าวไปข้างหน้าพร้อมกัน อย่างมั่นคงและไม่ฉาบฉวย

สำหรับแนวทางในการพัฒนาพื้นที่โดยใช้อุตสาหกรรมเป็นตัวนำ และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ

1. การแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมเป็นปัญหาที่ต้องรีบดำเนินการโดยเร่งด่วน เนื่องจากเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อในระยะยาว ทั้งต่อสุขภาพของประชาชนและการผลิตภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นภาคการผลิตที่สำคัญสาขาหนึ่งของจังหวัดลำพูน โครงการที่จะต้องเร่งดำเนินการ คือ การบำบัดน้ำเสียในชุมชน และการกำจัดขยะ

2. การดำเนินงานแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและด้านสังคม ควรเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องและประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเป็นผลต่อเนื่องอย่างยั่งยืน เช่น การเฝ้าระวังคุณภาพน้ำ การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี การป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ การแก้ปัญหายาเสพติด ฯลฯ

3. ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับแรงงานหลังจากวิกฤตการณ์ค่าเงินบาท จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขโดยภาครัฐทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เนื่องจากเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างกว้างขวางและมีผลต่อเนื่องยาวนาน แม้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นขณะนี้ ชุมชนและหน่วยงานของรัฐจะได้เริ่มดำเนินการแก้ไขแล้ว แต่ในอนาคตแม้ว่าจะไม่มีวิกฤตการณ์ค่าเงินบาทเกิดขึ้น แต่ธรรมชาติของระบบการผลิตภาคอุตสาหกรรม จะทำให้แรงงานสูงอายุส่วนใหญ่ ไม่สามารถอยู่ในระบบได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมตัวสำหรับแรงงานสูงอายุ เช่น การหาอาชีพอื่นไว้รองรับ หรือการพัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นต้น

4. การตัดสินใจเกี่ยวกับบทบาทและทิศทางการพัฒนาชุมชนในอนาคต จำเป็นต้องเปิดโอกาสให้คนในชุมชนที่จะได้รับผลการพัฒนาได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการเตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อรองรับและสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

5. การเตรียมความพร้อมของแรงงานที่จะเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากระบบการผลิตภาคอุตสาหกรรมเป็นระบบที่ต้องเกี่ยวข้องกับเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ทันสมัย ซึ่งแรงงานที่ทำงานในระบบการผลิตจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักถึงความสำคัญ

ของอันตรายที่จะเกิดขึ้นในกระบวนการผลิต เพื่อที่จะสามารถป้องกันตนเองได้ และเป็นการลดความเสี่ยงในการทำงาน

6. การพัฒนาพื้นที่โดยภาคอุตสาหกรรมเป็นตัวนำ จะทำให้เกิดแรงดึงดูดทางประชากรสูง และส่งผลให้มีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนและจัดทำโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยและบริการต่าง ๆ ไว้รองรับ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการขยายตัวของการใช้ที่ดินตามยถากรรม และเพื่อที่จะสามารถกำหนดทิศทางการเจริญเติบโตของชุมชนได้อย่างเหมาะสม

7. ข้อสุดท้ายนี้ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก นั่นก็คือเรื่องที่ดิน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักของระบบการผลิต ควรมีการศึกษาและวางแผนการใช้ที่ดินในพื้นที่ชุมชนโดยรอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางการขยายตัวโดยเร็ว ทั้งนี้อาจกำหนดให้เป็นเขตพัฒนาพิเศษ เพื่อจะสามารถควบคุมการใช้ที่ดินให้เหมาะสม เนื่องจากการขยายตัวที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นการขยายตัวโดยขาดการวางแผน ทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งหากการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นในอนาคต จะทำให้เกิดปัญหาในการจัดระเบียบชุมชนมากขึ้น เพราะปัญหาจะมีความซับซ้อนมากขึ้นและมีผู้ได้รับผลกระทบและผู้เสียประโยชน์มากขึ้น